

Riksdagsförvaltningen
Utredningstjänsten
sofia.hjelmstedt@riksdagen.se

Yttrande

Datum 2025-06-25

Klassificering 4.1.1

Dnr RAÄ-2025-1844

Ert datum 2025-06-03

Ert dnr -

Avdelning Kulturmiljöavdelningen

Enhet Landskapsutveckling

Svar på frågor om förvaltning och finansiering av världsarven i Sverige

Sammanfattning

Ett världsarv är en kultur- eller naturmiljö som är så värdefull att det är en angelägenhet att bevara för hela mänskligheten och det är endast de mest enastående exemplen i sitt slag som kan utses till världsarv. I Sverige finns femton av över tusen tusen världsarv.

Riksdagens utredningstjänst har begärt Riksantikvarieämbetets yttrande gällande världsarven i Sveriges förvaltning och finansiering. Förutsättningarna för världsarvsarbetet redovisas regelbundet, men finansierings- och förvaltningsmodellen som Sverige använder gör det svårt att lämna direkta svar på de frågor som ställts till Riksantikvarieämbetet. Det finns ingen nationell sammanställning för hur varje enskilt världsarv ägs, förvaltas, finansieras eller hur den ekonomiska utvecklingen ser ut. Världsarven ägs och förvaltas av både offentliga och privata aktörer. Vanligen är flera olika aktörer verksamma inom världsarven och särskilt världsarvsstäderna och Gammelstads kyrkstad innefattar ett stort antal fastighetsägare.

Världsarven har idag inga generella statliga bidrag eller anslag som är öronmärkta för världsarv som är kulturarv. Världsarvsarbetet finansieras gemensamt genom privata, kommunala, regionala och statliga medel. Denna finansieringsmodell är ifrågasatt av många aktörer som menar att staten borde kompensera för dessa kostnader i större utsträckning.

Riksantikvarieämbetet

Box 1114

621 22 Visby

Tel 08-5191 8000

E-post registrator@raa.se

www.raa.se

Org.nr 202100-1090

Bankgiro 5052-3620

Världsarven är viktiga besöksmål och kan därmed generera ekonomisk tillväxt inom sitt geografiska område, men de bör ses i ett större perspektiv då världsarvsarbetet utgår från Agenda 2030:s tre dimensioner av hållbar utveckling: den ekonomiska, sociala och ekologiska. Det finns även statistiska utmaningar i att jämföra ekonomisk tillväxt eller antalet besökare, då analysmetoderna inte är enhetliga och förutsättningarna för att beräkna antalet besökare varierar stort.

Ärendet

Riksdagens utredningstjänst har begärt Riksantikvarieämbetets yttrande gällande världsarven i Sveriges förvaltning och finansiering.

Riksdagens utredningstjänst har fått i uppdrag att sammanställa information om världsarven i Sverige gällande:

- Vem som är huvudman och hur världsarvet förvaltas
- Hur världsarven finansieras, både nationellt, regionalt och lokalt
- Ekonomisk utveckling de senaste tio åren
- Besökssiffror de senaste tio åren

Svaren ska presenteras för varje enskilt världsarv. På grund av uppdragets korta utredningstid kommer Riksdagens utredningstjänst inte att kontakta myndigheter utöver Riksantikvarieämbetet eller de enskilda världsarven.

Ett möte genomfördes den 10 juni mellan Riksdagens utredningsutskott och Riksantikvarieämbetet. Syftet var att diskutera uppdraget och yttrandets upplägg. Riksantikvarieämbetet höll en presentation om världsarvsarbetets förutsättningar (bilaga 1).

Bakgrund

Allmänt om världsarv

Unescos konvention om skydd för världens kultur- och naturarv, även kallad Världsarvskonventionen, antogs år 1972 i syfte att skydda jordens mest värdefulla natur- och kulturarv mot förfall och förstörelse. Sverige ratificerade konventionen 1985 och har därmed förbundit sig att följa konventionens bestämmelser och bevara världsarven för framtida generationer.

Ett världsarv är en kultur- eller naturmiljö som är så värdefull att det är en angelägenhet att bevara för hela mänskligheten och det är endast de mest enastående exemplen i sitt slag som kan utses till världsarv. Det är en plats, ort, miljö eller objekt som på ett unikt sätt vittnar om jordens och människans historia.¹ Världsarvslistan omfattar över tusen objekt och Sverige ansvarar för femton av dem.

¹ Se [världsarvskonventionen](#), artikel 1 och 2, för mer information.

Det finns ett svenskt förslag på tentativa listan, vilket är en förteckning över objekt som Sverige överväger att nominera till Unescos världsarvslista. Sverige följer den globala strategin som uppmanar länder som redan är välrepresenterade på världsarvslistan att nominera färre objekt, eller avstå helt. Natur- och kulturarv som är underrepresenterade på listan bör prioriteras för nominering.² Det pågår för närvarande inget arbete med att uppdatera den tentativa listan för Sveriges del, men Riksantikvarieämbetet får varje år in intresseanmälningar om nya världsarv.

Särskilt stort universellt värde

För att upptas på världsarvslistan ska ett kultur- eller naturarv ha särskilt stort universellt värde (OUV, Outstanding Universal Value). Med särskilt stort universellt värde menas kultur- och/eller naturvärden av sådan dignitet att det är av allmänt intresse för hela mänskligheten, både för nu levande och framtida generationer. För att utnämnas till världsarv behöver ett område eller objekt uppfylla minst ett av totalt tio kriterier för bedömning av det särskilt stora universella värdet. Vid utnämmandet av ett världsarv sammanfattas kultur- eller naturarvets särskilt stora universella värde i motiveringen till världsarvs-utnämmandet, vilket utgör en referenspunkt för framtida skydd och förvaltning av världsarvet. För kulturarv ställs dessutom krav på autenticitet och integritet. Autenticitet innebär krav på ursprunglighet och att världsarven ska vara så intakta som möjligt. Med krav på integritet menas att världsarvet ska omfatta alla eller tillräckligt många av de attribut och delar som behövs för att visa på det globala värdet. Det är ett mått på hur sammanhängande och intakt ett världsarv och dess särdrag är. För naturarv finns inget krav på autenticitet, men kravet på integritet innebär även här att alla relevanta attribut ska inkluderas. Världsarvsområdet behöver också vara tillräckligt stort så att förutsättningar finns för att värdena bevaras.³

Händelser och faktorer som potentiellt skulle kunna påverka världsarvens särskilt stora universella värde negativt kan vara av många olika slag. Bristande vård, skötsel och underhåll kan leda till att världsarven skadas eller förstörs liksom, exploatering, naturkatastrofer, klimatförändringar och olyckor. Krigföring eller

² [Regeringens skrivelse 2001/02:171](#) Unescos världsarvskonvention och de svenska världsarvsobjekten s. 7f., samt [Nationell strategi för världsarvsarbetet: avrapportering av regeringsuppdraget att utarbeta en nationell världsarvsstrategi](#), s. 99.

³ Nationell strategi för världsarvsarbetet: s. 24-26., samt [Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention](#) (2024) 77-95 §§

brottsliga handlingar är andra potentiella hot. Slitage från besökare kan också vara en riskfaktor.⁴

Uppföljning av världsarvsarbetet

Världsarvskommitténs uppföljning av världsarvsarbetet sker genom den periodiska rapporteringen och den reaktiva bevakningen. Den periodiska rapporteringen är uppdelad i en del som gäller det specifika världsarvet och en övergripande del som gäller varje lands skyddade natur- och kulturarv generellt.

Länsstyrelserna eller någon aktör som de delegerat ansvaret till samordnar rapporteringen lokalt och skickar till Riksantikvarieämbetet, som sedan ansvarar för att de båda delarna av den periodiska rapporteringen skickas till Unescos världsarvscenter. Rapporteringen ska enligt världsarvens Operationella riktlinjer genomföras var sjätte år⁵, men i praktiken sker detta mer sällan. Den senaste rapporteringen genomfördes under åren 2022–2023.

Den reaktiva övervakningen innebär att staterna ska anmäla händelser eller åtgärder som antas kunna påverka ett världsarvs värden till Unescos världsarvscenter. Information ska lämnas innan beslut fattas som kan vara svåra att ändra. Syftet med övervakningen är att Unescos världsarvskommitté ska kunna bistå med lämpliga lösningar så att värdena upprätthålls. Organisationer och privatpersoner kan också uppmärksamma Unescos världsarvscenter på olika förhållanden som potentiellt kan vara ett hot mot världsarvens värden.⁶

Regeringsuppdrag

Riksantikvarieämbetet fick den 19 oktober 2017 i uppdrag av regeringen att utarbeta en nationell världsarvsstrategi.⁷ Den nationella strategin skulle ge en samlad beskrivning av Sverige arbete med Unescos världsarvskonvention och hur arbetet skulle inriktas framöver. Uppdraget genomfördes i samarbete med Naturvårdsverket och Svenska Unescorådet, och i dialog med andra berörda myndigheter, kommuner och aktörer inklusive förvaltare av världsarv. Rapporteringen skedde 2019 och strategin innehåller en ny vision och övergripande mål, de viktigaste utvecklingsområdena i världsarvsarbetet och tydliggöranden om hur utvecklingsområdena bör mötas. *Handlingsplan för den*

⁴ Nationell strategi för världsarvsarbetet, s.161.

⁵ Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention (2024) 203 §

⁶ Nationell strategi för världsarvsarbetet, s. 94.

⁷ Nationell strategi för världsarvsarbetet, s.15.

*nationella världsarvsstrategin. Plan för genomförande 2021-2024*⁸ redogör för hur den nationella strategin ska genomföras på en övergripande nivå under perioden 2021–2024. Utvärdering och revidering av handlingsplanen kommer att påbörjas inom kort.

Synpunkter

Det finns ingen nationell sammanställning för hur varje enskilt världsarv ägs, förvaltas, finansieras eller hur den ekonomiska utvecklingen ser ut. Riksantikvarieämbetet svarar därför generellt utifrån frågeställningarna.

Vem är huvudman?

Världsarven utgör mänsklighetens gemensamma arv och ska bevaras genom staternas ansvarstagande och internationellt samarbete.⁹

Den nationella världsarvsstrategin använder inte begreppet "huvudman", då det inte finns någon uttalad huvudman för världsarven i Sverige. Strategin redogör i stället för roller och ansvar. Regeringen är ytterst ansvarig för att Sverige följer världsarvskonventionen.¹⁰ Riksantikvarieämbetet har det övergripande ansvaret för världsarvskonventionens implementering och tillämpning i Sverige och samordnar det nationella världsarvsarbetet. Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket har ett generellt uppdrag från regeringen att hantera och förbereda frågor utifrån världsarvskonventionen. Riksantikvarieämbetet är nationellt ansvarig myndighet för de tretton kulturvärldsarven och Naturvårdsverket ansvarar för ett naturvärldsarv. Laponia är ett av världens få mixade världsarv och där delas ansvaret mellan Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket. Svenska Unescorådet fungerar som kontaktlänk mellan Sverige och Unesco, samt bistår regeringen i frågor om Unescos verksamhet.

Länsstyrelserna ansvarar för det statliga natur- och kulturmiljöarbetet på regional nivå vilket omfattar världsarvsarbetet. Kommunerna och några av regionerna har en central roll i världsarvsarbetet som beslutsfattande myndighet och i arbetet med samhällsplanering och samhällsutveckling på lokal nivå.

Världsarven ägs och förvaltas av både offentliga och privata aktörer. Vanligen är flera olika aktörer verksamma inom världsarven och särskilt världsarvsstäderna

⁸ [Handlingsplan för världsarvsstrategin. Plan för genomförande 2021-2024.](#)

⁹ Nationell strategi för världsarvsarbetet, s.15

¹⁰ Nationell strategi för världsarvsarbetet, s.37

och Gammelstads kyrkstad innefattar ett stort antal fastighetsägare. Riksantikvarieämbetet har ingen sammanställd lista på samtliga ägare inom världsarven och det skulle vara svårt att hålla en sådan lista aktuell.

Hur förvaltas världsarven?

Världsarven ska ha adekvat skydd och förvaltning. Det ingår i världsarvens särskilt stora universella värden, vilket är en förutsättning för att det särskilt stora universella värdet, autenticiteten och integriteten ska kunna skyddas över tid. Det innefattar skydd i form av lagstiftning, reglering, tydliga gränser, eventuella buffertzoner och en långsiktig förvaltningsmodell med tillhörande förvaltningsplan som präglas av ett hållbart nyttjande av världsarvet och dess attribut. För att det särskilt stora universella värdet ska uppfyllas måste autenticitet och integritet, kriterierna och rätt skydd och förvaltning kunna bevisas och garanteras av statsparten.¹¹

Lagstiftning

Världsarven skyddas inte genom någon egen lagstiftning, utan hanteras enligt befintlig lagstiftning och förordningar, till exempel plan- och bygglagen (2010:900), miljöbalken (1998:808) kulturmiljölagen (1988:950), förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden och miljöbedömningsförordningen (2017:966). Världsarvens skydd i lag och förordning följs regelbundet upp genom den periodiska rapporteringen och Riksantikvarieämbetet följer löpande utvecklingen av sådant som potentiellt kan påverka världsarven. Den nationella världsarvsstrategin¹² redogör för att de nationella myndigheterna anser att det finns oklarheter i roller och ansvar och ser behov av att fortsatt tydliggöra detta. Det finns även ett behov av att arbeta för att öka kunskap och kompetens hos beslutsfattare om hur konventionen genomförs genom befintlig lagstiftning och utveckla lagstiftningen där det finns brister idag.

Ansvar följer den nationella lagstiftningen. Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet är nationellt ansvariga för uppsikt av världsarven i enlighet med hushållningsförordningen. Länsstyrelserna ansvarar för det statliga natur- och kulturmiljöarbetet på regional nivå vilket också omfattar världsarvsarbetet. I länsstyrelsernas grunduppdrag ingår att på regional nivå ha uppsikt över världsarven i enlighet med miljöbalken och hushållningsförordningen, samt vidta tillämpliga åtgärder om världsarven riskerar att påverkas negativt.

¹¹ Nationell strategi för världsarvsarbetet, s. 25-26.

¹² Nationell strategi för världsarvsarbetet, s. 113-115.

Beslutsfattande myndigheter, till exempel kommuner, länsstyrelser, Trafikverket och Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) är centrala aktörer i världsarvsarbetet och är myndigheter som har mandat att fatta beslut om förändringar i mark- och vattenanvändning i eller i anslutning till världsarven. Även regeringen kan fatta sådana beslut. Beslutsfattande myndigheters roll i världsarvsarbetet är att bedöma påverkan på världsarvet vid planerade förändringar och kunna motivera förändringen utifrån att världsarvets särskilt stora universella värde inte påverkas negativt. Beslutsfattande myndigheter har också en viktig roll gällande att förebygga att det som planeras och görs inte riskerar påverka världsarvets särskilt stora universella värde negativt.

Ägandeförhållanden

De svenska världsarven har många typer av ägare, förvaltare och nyttjanderättshavare. De har en viktig roll att skydda, vårda och bevara världsarven och även finansiera vård och underhåll av natur och bebyggelse. Ägare kan vara svenska staten genom myndigheter såsom Naturvårdsverket, Statens fastighetsverk och Fortifikationsverket. Ägare kan också vara kommuner, stiftelser, Svenska kyrkan, aktiebolag eller annan juridisk person. Även fysiska personer kan ingå bland ägarna. Nyttjanderättshavare ansvarar för att nyttjandet inte strider mot de planer och den lagstiftning som gäller för byggnaden eller området.

Världsarvsråd och förvaltningsplan

Världsarven ska ha någon form av system för förvaltningen och detta sker i de flesta svenska världsarv genom världsarvs- eller förvaltningsråd. Vilka aktörer som bör ingå i världsarvsråden bedöms på lokal och regional nivå utifrån de enskilda världsarvens förutsättningar i fråga om bland annat karaktär och behov. Länsstyrelsen, kommun/kommuner och region uppmuntras att ingå i rådet. Andra aktörer i världsarvsråden kan vara de som på olika sätt har en roll i att förvalta, använda och utveckla världsarvet, samtidigt som rådet inte kan vara för stort för att få till en effektiv samverkan med regelbundna möten. Syftet med samverkan är att säkerställa att världsarvet bevaras, används och utvecklas hållbart och i enlighet med världsarvets särskilt stora universella värde, världsarvskonventionen annan lagstiftning. Världsarvsrådet eller motsvarande ansvarar gemensamt för att ta fram en förvaltningsplan om hur världsarvet ska förvaltas med ett integrerat hållbarhetsperspektiv som ger en samlad bild av alla aktörers del av förvaltningen

av världsarvet.¹³ Representation i världsarvsråd eller motsvarande ersätter inte ordinarie myndighetshetsarbete vid tillståndsprövning.

Alla världsarv bör ha en världsarvssamordnare vars främsta roll är att samordna världsarvsarbetet på regional och lokal nivå. Världsarvssamordnaren är kontaktperson för världsarvet och ska representera världsarvsförvaltningen utåt, till exempel i föreningen Världsarven i Sverige (ViS).

Hur världsarven finansieras, både nationellt, regionalt och lokalt?

Världsarven har idag inga generella statliga bidrag eller anslag som är öronmärkta för världsarv som är kulturarv. Gällande världsarv som är naturarv får Högausten öronmärkta bidrag från Naturvårdsverket för delar av världsarvsarbetet.¹⁴ Utifrån ägandeförhållande, förvaltning och behov sker finansiering av världsarven genom olika förordningar, förvaltningsanslag och möjligheter att söka bidrag.

Ett världsarvs särskilt stora universella värde vilar på de tre benen: kriterier, autenticitet och integritet samt skydd och förvaltning.¹⁵ De är alla lika viktiga för att kunna upprätthålla ett världsarvs särskilt stora universella värde. Finansiering är en förutsättning för att kunna bibehålla autenticitet och integritet, samt ha en fungerande förvaltning och bedriva utveckling av världsarvsarbetet.

Världsarvsarbetet finansieras idag gemensamt genom privata, kommunala, regionala och statliga medel. Ägare och förvaltare, som kan vara både privata och offentliga, finansierar till exempel en stor del av det vård- och underhållsarbete som krävs för att bevara världsarvens värde. Därtill finns olika utvecklingsprojekt som bedrivs inom ramen för världsarvsarbetet som får olika bidrag och EU-stöd. I dialogerna med länsstyrelserna och världsarvens övriga aktörer på lokal och regional nivå har det tydligt framkommit att aktörerna anser att den statliga finansieringen av världsarvsarbetet är otillräcklig. Lokala och regionala aktörer ger i världsarvsstrategin olika exempel på att världsarvsutnämningen innebär ett

¹³ Nationell strategi för världsarvsarbetet, s. 50-51.

¹⁴ Nationell strategi för världsarvsarbetet, s. 80.

¹⁵ Nationell strategi för världsarvsarbetet, s. 26

merarbete i förhållande till annat natur- och kulturmiljöarbetet och de stöd och bidrag som går att söka från staten kompenserar i dagsläget inte för de kostnader som merarbetet medför. Mot bakgrund av detta anser många aktörer att staten borde kompensera dessa kostnader i större utsträckning.¹⁶

Anslaget 7:2 ap.1 Bidrag till kulturmiljövård

Anslagsposten fördelas årligen till Riksantikvarieämbetet och regleras via myndighetens regleringsbrev. För 2025 uppgick anslaget till knappt 300 miljoner kronor.¹⁷ Huvuddelen bemyndigar Riksantikvarieämbetet länsstyrelserna för bidragsgivning enligt förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer (härefter bidragsförordningen),¹⁸ samt till visst eget arbete vid länsstyrelserna för ändamål som ansluter till bidragsförordningens bestämmelser.¹⁹

Fördelningen till länsstyrelserna sker via en nyckel som utgår från bestämmelserna i bidragsförordningen, huvudsakligen antalet skyddade fornlämningar och byggnadsminnen. Via nyckelfördelningen tilldelas länsstyrelserna årligen cirka 270 miljoner kronor till kulturmiljövårdande insatser runt om i landet.

I bidragsförordningen finns inga bestämmelser om världsarv, och det finns därför ingen möjlighet att sätta särskilda villkor rörande dessa i samband med tilldelningen till länsstyrelserna. Riksantikvarieämbetet får heller inte styra eller påverka hur länsstyrelserna bedömer enskilda bidragsansökningar. Inom världsarven finns kulturmiljöer som kan vårdas och tillgängliggöras via kulturmiljövårdsbidraget, till exempel fornlämningar och byggnadsminnen.

Bidrag kan sökas av bland annat enskilda personer, kommuner, stiftelser och bolag som ska göra kulturmiljövårdande insatser. En fastighetsägare ansvarar till exempel för underhåll och skötsel av sin fastighet. Detta ska ske enligt fastställda planer och enligt den svenska lagstiftning som kan gälla för området eller objektet, men bidrag för merkostnader kan sökas hos Länsstyrelsen. Ekonomiskt stöd kan däremot inte utgå till en statlig myndighet i egenskap av fastighetsförvaltare, eller till åtgärder som kan erhålla kyrkoantikvarisk ersättning, vilket regleras i

¹⁶ Nationell strategi för världsarvsarbetet, s. 79-81

¹⁷ [Regleringsbrev 2025 Myndighet Riksantikvarieämbetet](#)

¹⁸ Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer

¹⁹ [Kulturmiljövårdsanslaget - Riksantikvarieämbetet - Bibliotekets guider at Riksantikvarieämbetet Vitterhetsakademiens bibliotek / Swedish National Heritage Board](#)

bidragsförordningen.²⁰ Därför sker finansiering utifrån ägandeförhållande och förvaltning.

Det finns inget underlag eller sammanställning på hur mycket av kulturmiljöbidraget som fördelas till världsarven utifrån till exempel vårdåtgärder, framtagande av kunskapsunderlag eller informationsinsatser årligen gällande respektive världsarv. Två av länsstyrelserna har tre världsarv var i sitt län.

I Riksantikvarieämbetets regleringsbrev²¹ anges att högst 2 000 000 kr får användas av kulturmiljövårdsanslaget för bidrag till föreningen Laponiatjuottjudus för förvaltning av världsarvet Laponia enligt Laponiaförordningen (2011:840). Riksantikvarieämbetet fördelar bidraget årligen. Stadskontoret har genomfört en översyn av Laponias förvaltning och föreslår ett antal åtgärder för att stärka förvaltningen av världsarvet.²² I rapporten ingår redogörelser för finansieringen.

Riksantikvarieämbetet förvaltar ringmuren som ingår i världsarvet Hansestaden Visby. Tidigare har det funnits en särskild skrivning om detta i regleringsbrevet och kulturmiljövårdsanslaget har finansierat vården. Från och med 2025 avsätts medel från Riksantikvarieämbetets förvaltningsanslag.

Bidrag till kulturarvsarbete

Bidrag till kulturarvsarbete är statliga medel som Riksantikvarieämbetet fördelar årligen till insatser med syfte att bevara, använda och utveckla kulturarvet. Bidrag ges inte till löpande verksamhet eller drift. Bidragsgivningen styrs enligt förordning (2017:628) om statsbidrag till kulturarvsarbete.²³

Bidraget riktar sig till civilsamhällets organisationer och kan sökas av arbetslivsmuseer, hembygdsmuseer och ideella kulturarvsverksamheter som syftar till att bevara och utveckla kulturhistoriska värden, såväl fysiska som immateriella. Verksamheten ska vara tillgänglig för allmänheten eller avses att bli det. Sökande måste vara en juridisk person. Bidrag ges inte till privatpersoner eller kommersiella bolag.

²⁰ [Förordning \(2010:1121\) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer](#), 14 §

²¹ [Regleringsbrev 2025 Myndighet Riksantikvarieämbetet](#)

²² [Stadskontoret En översyn av förvaltningen av världsarvet Laponia](#)

²³ [förordning \(2017:628\) om statsbidrag till kulturarvsarbete](#)

År 2025 uppgick bidraget till 9 miljoner kronor.²⁴ Vilket belopp Riksantikvarieämbetet har att fördela anges varje år i regeringens regleringsbrev. Beslut om nästa fördelning är planerat att fattas i maj 2026.

Andra statliga myndigheters och Svenska kyrkans finansiering

Statliga myndigheter har olika uppdrag och anslag. Hur anslagen fördelas styrs genom myndigheternas olika regleringsbrev och förordningar. Naturvårdsverket fördelar, via länsstyrelsen, medel till världsarvet Höga kusten. Statens fastighetsverk och Fortifikationsverket förvaltar ett stort antal statliga byggnadsminnen som ingår i flera av världsarven och avsätter medel för vård- och underhåll, samt information kring dessa. Riksantikvarieämbetet har inga uppgifter på hur stor del av andra myndigheters anslag som fördelas till världsarven årligen.

Svenska kyrkan får varje år ersättning från staten för en del av arbetet med att vårda det kyrkliga kulturarvet, så kallad kyrkoantikvarisk ersättning.²⁵ Detta kommer även de kyrkor, kyrkobyggnader, kyrktomter, begravningsplatser m.m. som ingår i flera av världsarven till gang. Riksantikvarieämbetet har inga uppgifter på hur stor del av den kyrkoantikvariska ersättningen som fördelas till världsarven årligen.

Genomförande av världsarvsstrategin - särskild satsning på världsarvssamordning

Genomförandet av strategin är ett långsiktigt arbete och strategiperioden är satt till tio år under perioden 2020–2030. Respektive myndighet och aktör ansvarar för genomförandet av strategin inom dess ansvarsområden. Riksantikvarieämbetet är som övergripande ansvarig myndighet för världsarvskonventionens tillämpning också övergripande ansvarig för strategins genomförande. Riksantikvarieämbetet har i samarbete med Naturvårdsverket och Svenska Unescorådet och i dialog med berörda aktörer tagit fram *Handlingsplan för den nationella världsarvsstrategin: plan för genomförande 2021–2024*.²⁶ Genomförandet bygger på befintligt anslag eller beviljade bidrag hos berörda aktörer.

Under åren 2021–2024 genomfördes en särskild satsning *Bidrag till världsarvssamordning* (utvecklingsområde 8 i handlingsplanen) där världsarven kunde söka bidrag riktade mot världsarvssamordning, d.v.s. funktioner och projekt kopplade till världsarvssamordningen. Detta skedde genom att avsätta medel från

²⁴ [Regleringsbrev 2025 Myndighet Riksantikvarieämbetet](#)

²⁵ [Kyrkoantikvarisk ersättning - Svenska kyrkan](#)

²⁶ [Handlingsplan för den nationella världsarvsstrategin](#)

kulturmiljövårdsanslaget enligt en särskild skrivning i regleringsbrevet. Satsningen var planerad att pågå i tre år och i regleringsbrevet för budgetåret 2024 förlängdes den med ytterligare ett år.²⁷

Under perioden tilldelades även föreningen Världsarv i Sverige bidrag för att stärka föreningens samordnade roll.

Riksantikvarieämbetet har under 2024–2025 utvärderat bidragets användning och konstaterar att bidraget varit värdefullt för strategins implementering och genomförande (se bilaga 2). Riksantikvarieämbetet ser också i sin utvärdering att majoriteten av de aktiviteter som genomförts kan rymmas inom det som länsstyrelserna normalt beslutar om enligt förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

Finansiering av den periodiska rapporteringen och reaktiv bevakning

Att få in rätt och ändamålsenligt underlag till den periodiska rapporteringen kräver medverkan från olika aktörer med ansvar för världsarvsarbetet på lokal och regional nivå, exempelvis från kommuner, ägare och inte minst från världsarvssamordnarna. Arbetet är omfattande och kan vara resurskrävande. Den periodiska rapporteringen finansieras av den som ansvarar för respektive del.²⁸ I skr. 2001/02:171 står att Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket bekostar den periodiska rapporteringen. I praktiken har Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket aldrig gjort detta varför denna skrivning inte tagits med i strategin. Var och en som gjort rapporteringen har finansierat sin del av arbetet.²⁹

Reaktiv bevakning är händelsestyrd och ingår i myndigheternas ordinarie ansvar och uppgifter inom sina respektive områden. Tillkommande kostnader kan vara konsultutredningar eller översättning av dokument.

Världsarvens svar om finansiering i den periodiska rapporteringen

I världsarvens periodiska rapportering, som redovisades i juli 2023, finns ett avsnitt som berör finansiering och resurser. Ett urval av frågorna redovisas nedan.

Fråga 6.1.1. handlade om världsarvens finansiering för projekt och löpande kostnader. Svaren skulle anges i procent för de senaste fem åren, d.v.s. 2018-

²⁷ [Bidrag för världsarvssamordning](#)

²⁸ Nationell strategi för världsarvsarbetet, s. 72.

²⁹ Nationell strategi för världsarvsarbetet, s. 72.

2022 (bilaga 3). För Höga Kusten och Kvarkens skärgård redovisas Finland och Sveriges finansiering i en sammanslagen procentsats. Struves meridianbåge redovisar finansieringen för världsarvets åtta av tio länder (Norge, Sverige, Finland, Estland, Lettland, Litauen, Ukraina och Moldavien). Det gör att finansieringen för Sverige inte går att särskilja i de båda världsarven.

Världsarven fick också redovisa om de ansåg att nuvarande budget är tillräcklig för att förvalta världsarvet (fråga 6.1.3.). Svaren varierar mellan världsarven, men majoriteten svarade att budgeten är tillräcklig men kan förbättras för att tillgodose förvaltningsbehovet (bilaga 4). Tre världsarv svarar att det inte finns budget eller att den är otillräcklig för att tillgodose förvaltningsbehovet.

På frågan om finansieringen är tryggad och förväntas fortsätta vara det (6.1.4.), svarade fyra av femton världsarv att de inte har en tryggad finansiering och ytterligare fyra anger att de har en tryggad finansiering på medellång sikt och arbetar för en långsiktig lösning (bilaga 5).

Även i den nationella delen av periodiska rapporteringen ingick frågor om finansiering (bilaga 6, del 8). På grund av den finansierings- och förvaltningmodell som Sverige har, så är det svårt att redovisa siffror. Den största finansieringen kommer via statliga medel. Den procentuella fördelningen mellan kultur- och naturarv behöver också ses i förhållande till antal världsarv.

Ekonomisk utveckling de senaste tio åren

Världsarvsarbetets betydelse för samhällets utveckling och i synnerhet Agenda 2030-målen har lyfts bland annat av världsarvskonventionens generalförsamling, världsarvsarvskommittén, FN och Sveriges regering. Den nationella världsarvsstrategins vision *Världsarven visar vägen till en hållbar och fredlig värld*, samt målen med världsarvsarbetet, behöver ses i ett större sammanhang än att enbart mäta de ekonomiska värdena.

Vision, mål och uppdrag för det nationella världsarvsarbetet

Riksantikvarieämbetet har tagit fram rapporten *Räkna med kulturarvet*³⁰ för att visa kulturarvets betydelsefulla roll i samhället och för oss som människor. I rapporten finns aktuella exempel bland annat från världsarv och rapporten utgår från Agenda 2030:s tre dimensioner av hållbar utveckling: den ekonomiska, sociala och ekologiska.

Riksantikvarieämbetet har ingen sammanställning på den ekonomiska utvecklingen i världsarven. För att en sådan sammanställning skulle bli jämförbar behöver samma analysmetod användas. Beroende på metod och parametrar kan det vara svårt att få fram underlag till en sådan analys på grund av ägoförhållanden, samt verksamhet med till exempel enskilda firmor. Det finns också begränsade möjligheter att mäta besöksantal, se vidare nedan. Exempel på metoder finns i rapporten *Metodhandledning i samhällsekonomisk konsekvensanalys. Kulturmiljön i miljömålsarbetet*.³¹

Besökssiffror de senaste tio åren

I världsarvens periodiska rapportering från 2023 redovisas besökssiffror från de senaste fem åren. Statistiskt, så finns det en problematik med att använda siffrorna, då de inte är jämförbara med varandra eftersom världsarvens förutsättningar är olika. Inte ens i det enskilda världsarvet är siffrorna jämförbara då förutsättningarna att mäta siffrorna varierat under de olika åren.

Det framkommer i världsarvens rapportering att besökssiffrorna varierar stort och sättet att beräkna besökare skiljer sig åt. Det är osäkert om gästnätter ett tillförlitligt sätt att mäta antalet besökare i världsarvet. Samtidigt är det kanske det enda sättet att få en uppfattning om hur många som besökt området. I världsarvsstäderna är det svårt att avgöra vem som är besökare till världsarvet och de flesta av världsarven är i sin helhet eller till delar öppna för besökare utan att passera en besöksräknare. I Skogskyrkogården är det heller inte relevant att räkna antalet besökare.

Sättet att mäta har också varierat över åren i de enskilda världsarven och siffrorna har inte alltid varit tillgängliga, vilket gör att antalet besökare skiljer sig åt. Perioden för mätningarna innefattar även åren med begränsningar under coronapandemin, vilket påverkade världsarvens besökssiffror olika delvis beroende på om mätningarna skett i inom- eller utomhus.

³⁰ [Räkna med kulturarvet](#), samt Riksantikvarieämbetets hemsida om [projektet](#)

³¹ [Metodhandledning i samhällsekonomisk konsekvensanalys Kulturmiljön i miljömålsarbetet](#)

Två av världsarven ingår i flera länder. För Höga Kusten och Kvarkens skärgård har siffrorna redovisats så att det går att redovisa enbart de svenska besökssiffrorna, medan det i Struves meridianbåge är en redovisning för världsarvets åtta av tio länder (Norge, Sverige, Finland, Estland, Lettland, Litauen, Ukraina och Moldavien).

En tabell med besökssiffror och hur besöksantalet beräknats redovisas i bilaga 7, genom sammanställda svar på fråga 9.1.1 och 9.1.2. i världsarvens rapportering.

Strävan är inte att alltid ha höga besökssiffror, utan besök behöver ske utifrån platsens förutsättningar. Slitage från besökare kan vara en riskfaktor. *Handbok för hållbar turismutveckling i världsarv och kulturmiljöer*³² togs fram inom projektet *Stärka världsarv*³³ för att skapa en breddad samverkan och utveckla befintliga och nya besöksupplevelser på ett hållbart sätt. I arbetet framkom bland annat svårigheterna att mäta besöksantal.

Detta beslut har fattats av enhetschefen Monica Juneheim efter föredragning av utredaren Petra Stråkendal.

Beslutet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrift.

Bilagor:

1. Presentation om världsarvens förvaltning 2025-06 10
2. PM. Bidrag till världsarvssamordning. Utvärdering av bidragsåren 2021–2024
3. Tabellsvar fråga 6.1.1 i världsarvens periodiska rapportering 2023
4. Tabellsvar fråga 6.1.3 i världsarvens periodiska rapportering 2023
5. Tabellsvar fråga 6.1.4 i världsarvens periodiska rapportering 2023
6. Periodisk rapportering 2023, Nationell del.
7. Tabellsvar fråga 9.1.1 och 9.1.2. i världsarvens periodiska rapportering 2023

³² [Handbok för hållbar turismutveckling i världsarv och kulturmiljöer](#)

³³ [Stärka världsarv - projektsammanfattning](#)